

ІСТОРІЯ

УДК 78.03:316.7(477.54)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/95-3-1>

Андрій СТОЙКІВ,

orcid.org/0000-0003-1514-1132

*PhD зі спеціальності Історія та археологія,
викладач кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності
Західноукраїнського національного університету
(Тернопіль, Україна) mobius079@gmail.com*

НАРИС СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОЇ БЛЕК-МЕТАЛ СЦЕНИ ДО 2022 РОКУ ЯК ЕЛЕМЕНТУ МУЗИЧНОЇ КОНТРАКУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

*Стаття присвячується становленню та розвитку харківської блек-метал сцени як специфічної форми міської музичної контракультури та важливого елементу українського альтернативного культурного простору кінця ХХ – початку ХХІ століття. У роботі розглянуто соціокультурні, історичні та мистецькі передумови формування блек-метал середовища в Харкові, а також окреслено його еволюцію до 2022 року. Проаналізовано ключові тенденції розвитку жанру, стилістичні трансформації, ідейно-естетичні орієнтири та музичні особливості, що дозволило систематизувати історію сцени у вигляді кількох послідовних етапів. У статті висвітлено впливи західноєвропейських та скандинавських блек-метал формацій на становлення вітчизняних гуртів, а також процеси локалізації жанру в українському культурному контексті. Окрему увагу приділено аналізу того, як харківські колективи адаптували глобальні музичні тенденції до місцевих історичних наративів, міфологічних мотивів і національної символіки, формуючи впізнавану регіональну модель блек-металу. Це дозволяє розглядати харківську, а ширше – українську метал сцену як органічну складову світової музичної контракультури, а не як периферійне явище. Дослідження також охоплює становлення метал-музики в ключових індустріальних і культурних центрах України наприкінці періоду УРСР та в перші роки незалежності з метою виявлення причин концентрації блек-метал гуртів саме в Харкові. Значну увагу приділено діяльності знакових харківських блек-метал формацій, зокрема *Nokturnal Mortum, Hate Forest, Drudkh, Khors, Dub Buk, Astrofaes, Vurshytyn* та інших, їхньому впливу на формування жанрових стандартів і міжнародне визнання української сцени. Додатково в узагальненому вигляді окреслено розвиток перших блек-метал колективів в інших містах України для підкреслення системності та взаємопов'язаності жанрових процесів у межах держави, де харківська сцена відіграє провідну роль. Стаття має міждисциплінарний характер і базується на поєднанні методологічних підходів історичних, культурологічних та музикознавчих досліджень, що дозволяє комплексно осмислити феномен харківського блек-металу як культурного й соціального явища.*

Ключові слова: *блек-метал, українська айдентика, Харків, контракультура, важка музика, Україна.*

Andrii STOIKIV,

orcid.org/0000-0003-1514-1132

*PhD in History and Archaeology,
Lecturer at the Department of Information and Sociocultural Activities
West Ukrainian National University
(Ternopil, Ukraine) mobius079@gmail.com*

MAPPING THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE KHARKIV BLACK METAL SCENE UP TO 2022: AN ELEMENT OF UKRAINE'S MUSICAL COUNTERCULTURE

This article examines the formation and development of the Kharkiv black metal scene as a specific form of urban musical counterculture and a significant component of the Ukrainian alternative cultural space of the late twentieth and early twenty-first centuries. The study explores the sociocultural, historical, and artistic preconditions for the emergence of the black metal milieu in Kharkiv and outlines its evolution up to 2022. Key trends in the genre's development, stylistic transformations, ideological and aesthetic orientations, and musical characteristics are analyzed, allowing the history of the scene to be systematized into several successive stages. The article highlights the influence of Western European and Scandinavian black metal formations on the development of domestic bands, as well as the processes of localization of the genre within the Ukrainian cultural context. Particular attention is paid to the ways in which Kharkiv-based bands adapted global musical trends to local historical narratives, mythological motifs, and national symbolism, thereby forming a recognizable regional model of black metal. This perspective makes it possible to consider the Kharkiv scene–

and, more broadly, the Ukrainian metal scene—not as a peripheral phenomenon but as an organic part of the global musical counterculture. The research also addresses the emergence of metal music in key industrial and cultural centers of Ukraine during the late Soviet period and the early years of independence, with the aim of identifying the factors behind the concentration of black metal bands in Kharkiv. Special emphasis is placed on the activities of influential Kharkiv black metal formations, including Nokturnal Mortum, Hate Forest, Drudkh, Khors, Dub Buk, Astrofaes, Burshtyn, and others, as well as their impact on the establishment of genre standards and the international recognition of the Ukrainian scene. Additionally, the development of early black metal collectives in other Ukrainian cities is outlined in a generalized manner to emphasize the systemic and interconnected nature of genre processes within the country, in which the Kharkiv scene plays a leading role. The article is interdisciplinary in nature and is based on a combination of methodological approaches from historical, cultural, and musicological studies, enabling a comprehensive interpretation of the Kharkiv black metal phenomenon as a cultural and social entity.

Key words: black metal, Ukrainian identity, Kharkiv, counterculture, heavy music, Ukraine.

Постановка проблеми. У сучасних гуманітарних дослідженнях музична контркультура дедалі частіше розглядається як важливий індикатор ідентифікаційних процесів і соціокультурних трансформацій. Водночас в українському науковому дискурсі феномен екстремальних музичних напрямів, зокрема блек-металу, залишається недостатньо опрацьованим, попри його тривалий розвиток, внутрішню диференціацію та помітну присутність у міжнародному культурному просторі. Особливо це стосується регіональних музичних сцен, які відігравали ключову роль у формуванні жанрових стандартів та ідейно-естетичних орієнтирів української метал-музики.

Харківська блек-метал сцена є одним із найяскравіших і найвпливовіших осередків цього напрямку в Україні. Саме в Харкові в середині 1990-х років сформувалося стійке музичне середовище, яке породило низку гуртів, що здобули міжнародне визнання та суттєво вплинули на розвиток світового блек-металу. Попри це, історія становлення й еволюції харківської блек-метал сцени досі не стала предметом системного міждисциплінарного аналізу в межах українських історичних і культурологічних досліджень.

Проблемність теми зумовлена також тим, що блек-метал тривалий час сприймався переважно крізь призму маргінальності, епатажу або ідеологічної радикальності, що ускладнювало наукове осмислення жанру як повноцінного культурного явища. Такий підхід не враховує складної соціальної природи жанру, його зв'язку з процесами локальної та національної ідентичності. Внаслідок цього харківська блек-метал сцена часто опиняється поза межами ширших наративів історії української музичної культури. Відповідна проблемність зумовила відсутність дослідження жанру та його елементів зсередини.

У цьому зв'язку актуалізується потреба наукового дослідження становлення та розвитку харківської блек-метал сцени до 2022 року як елементу музичної контркультури України. Такий підхід дозволяє не лише заповнити існуючі прогалини в

історії української музики, а й ширше осмислити роль неформальних культурних практик у процесах формування регіональної та національної ідентичності.

Аналіз досліджень. Вітчизняна історіографія не містить системних праць щодо тематики блек-метал музики в Україні, ба більше така проблема стосується метал музики на загал. У межах західних досліджень, вони приурочені метанаративам розвитку важкої музики, чи блек-металу окремо, однак вони є сконцентрованими на Скандинавській сцені, де жанр зародився та набув найбільшого успіху й впливу. Український контекст у цих працях є опосередкованим явищем і глибоко не осмислюється.

Результати пошуків через ключові слова в науковій періодиці демонструють ряд студентських робіт виконаних упродовж останніх десяти років. Ці роботи стосуються побічних питань, таких як атрибутика, загальні аналізи метал музики й індустрії, психології. Більшість цих робіт є монодисциплінарними.

Дисертація автора статті хоча й розглядає блек-метал, однак не вітчизняний, що унеможливило її використання, що також не є хорошим тоном у контексті самоцитування.

Відповідно, джерелами для статті стали інтерв'ю музикантів оприлюднені на тематичних сайтах і сайтах лейблів, що висвітлюють цікаві непомітні факти про ті чи інші елементи харківської блек-метал сцени (Amnesia, ArtArea, Neformat).

Важливе значення має документальна стрічка *Metal. Made in Ukraine 2017 p.*, у якій музиканти окреслюють розвиток важкої музики, у тому числі блек-металу, в Україні (*Metal. Made in Ukraine, 2017*).

Фундаментальне значення мають архівні інтернет-джерела розміщені на сайтах *MetalStorm.com* (*MetalStorm*) і *Metal-archives.com* (*Encyclopaedia Metallum*) у яких зібрані головні відомості про гурти (їх дискографія, концерти, склад, лейбли, місце і час заснування, тощо).

Метою статті є створення нарису становлення, еволюції та функціонування харківської блек-метал сцени як локального контркультурного феномену й елементу музичної контркультури України. Окреслити головні етапи розвитку сцени та відмінності між ними. Висвітлити місце харківського блек-металу в системі української айдентики.

Виклад матеріалу. Витоки становлення блек-металу в Харкові, передусім, варто шукати у розвитку екстремальної музики другої половини 1980-х у «Західному Світі». Зокрема, це перший повноформатний реліз британських грайнд-кор гуртів Napalm Death у 1987 р. (MetalStorm, Napalm Death) і Carcass у 1988 р. (MetalStorm, Carcass), перші повноформатні релізи американського гурту Death 1987–1988 рр. (MetalStorm, Death), які безпосередньо вплинули на становлення дез-металу. Зазначені гурти вплинули на формування дез-метал сцени у Скандинавії наприкінці 1980-х, зокрема шведських гуртів Entombed (MetalStorm, Entombed), Grave (MetalStorm, Grave) і Therion (MetalStorm, Therion), а також норвезького Mayhem, котрий на початках виконував дез-метал, що помітно з жанрових ознак EP 1987 р. «Deathcrush» (MetalStorm, Mayhem).

Mayhem стали ключовим гуртом у заснуванні блек-метал музики, котра постала контртезою до популярного в андеграунді, на той час, дез-металу.

Головними відмінностями блек-металу стали відсутність стандартів щодо якості звукозапису, відповідно фінансова невибагливість, направленість текстів композицій у яких порушувались радикальні теми ворожого протиставлення себе до християнського світу та його культури, а також відсутність вимог щодо рівня музичної майстерності музикантів. Вказані ознаки разом з культурним ранньосередньовічним спадком Норвегії та Швеції склали основу для популяризації блек-металу.

Питання того, чому саме в Харкові найсильніше поширився стиль, корениться у декількох вимірах. Перший – це поєднання соціально-економічного та кількісного факторів популяції міста. Оскільки блек-метал на початку 1990-х був явищем, яке формувалось і не було в трендах навіть в андеграунді, то широке і стале коло поціновувачів найімовірніше появляться у місті з великою кількістю населення, яке має доступ до продукції з країн Скандинавії (Нечай Poison, 2019). Під такі критерії підпадали у першу чергу Київ, Львів, Одеса і Харків, меншою мірою Дніпро, Донецьк і Запоріжжя. Соціально-економічний показник відіграє роль поширеності студій звукозапису,

що спеціалізуються на екстремальній музиці, що не була поширеним явищем на початку 1990-х в Україні, відповідно притаманні містам з великою кількістю населення. Редукуючи цю думку: немає змісту відкривати незалежну студію звукозапису екстремальної музики у місті з населенням двісті тисяч в економічній ситуації початку незалежності, адже клієнтура не окупить і не зможе на добровільних засадах тривалий час утримувати студію. Разом з цим, студія повинна бути впевненою, що їхні гурти зможуть виступати наживо, для чого потрібні площадки для живих концертів, завдяки яким можна буде поширювати популярність гуртів всередині міста.

Другий вимір – це розвиток широкого спектру музики у відповідних містах, особливо «неформальної». У вересні 1989 р. відбувся 1-й Всеукраїнський фестиваль сучасної пісні та популярної музики «Червона Рута», аналізуючи лайн-ап, якого є очевидним домінування рок-музики, як головного вподобання молоді. Ця ситуація кардинально не помінялась у 1991 р. У Києві популярними були гурти, що вийшли зі сцени політехніки, наприклад Воплі Відоплясова, у Львові тривав пік Братів Гадюкіних, Мертвого Півня та Плачу Єремії, окреме місце посіли гурти Кому Вниз і Вій, на основі котрих формувалася патріотично спрямована андеграундна музика, що матиме свій вплив у харківській блек-метал сцені у майбутньому (Punks of YouTube, 2023). Разом з цим, ще у 1980-х діяли метал гурти Adem з Києва, який свій перший повноформатний альбом видав у 1989 р., а другий у 1990 р. (Encyclopaedia Metallum, Adem), Штат з Києва заснований у 1988 р. (Encyclopaedia Metallum, Штат), Lazaret заснований у 1989 р. (Encyclopaedia Metallum, Lazaret) і Euphoria зі Львову заснований у 1990 р. (Encyclopaedia Metallum, Euphoria) Київські гурти виконували треш-метал, що набув популярності в США всередині 1980-х, а львівські дез-метал. З початку незалежності на метал сцені України отримує дез-метал, який на той час був чимось новим для вітчизняної музики (Metal. Made in Ukraine, 2017), у Києві виникає гурт Innercell (Encyclopaedia Metallum, Innercell), у Львові Apostate (Encyclopaedia Metallum, Apostate), а у Харкові Suppuration (Encyclopaedia Metallum, Suppuration). У той час гурти намагались бути близькими до популярних на той час західних гуртів Morbid Angel (MetalStorm, Morbid Angel), Suffocation (MetalStorm, Suffocation) і Paradise Lost (MetalStorm, Paradise Lost) від яких утворювались різноманітні підстили дез-металу.

Третій вимір – логістичний. З точки зору роз-

ташування міст та їх важливості всередині пізньої УРСР і пізніше України, кожне з них відіграло окрему роль. Київ – столиця до якої прибувають люди не тільки зі всієї України, а й з сусідніх держав, що створює різноманітність, яка проявлялась також і у музиці (найяскравіший приклад кардинальна різниця між Воплі Відоплясова та Кому Вниз). Окрім цього, Київ став найбільш комерціалізованим містом, що не дивно, відповідно значна частина лейблів не була готовою до співпраці з «ризикованими» музикантами, які не виглядали зрозумілими для публіки в очах лейблу (Metal. Made in Ukraine, 2017).

Львів тяжів до культурних зв'язків з Польщею, у якій на той час екстремальна музика була представлена також дез-металом на якій значного успіху здобули гурти Vader (MetalStorm, Vader) і Kat (MetalStorm, Kat), який тяжів до поєднання треш-металу з вкрапленнями екстремальної музики на кшталт німецького гурту Sodom (MetalStorm, Sodom) чи британського Venom (MetalStorm, Venom). Поширення блек-металу у Львові відбуватиметься на тлі успіху, з одного боку, польського Behemoth у другій половині 1990-х (MetalStorm, Behemoth), а з іншого боку успіхів харківської блек-метал сцени у цей ж час, як наслідок виникнуть львівські блек-метал гурти Molphar (Encyclopaedia Metallum, Molphar), Paganland (Encyclopaedia Metallum, Paganland), Тіні Забутих Предків (Encyclopaedia Metallum, Тіні Забутих Предків) і Goliard. (Encyclopaedia Metallum, Goliard), (Sokulski, 2018)

Одеса мала схожу з Києвом рису різноманітності музики, яку забезпечувало портове становище міста у якому можна було придбати не менше вінілів чи касет різних іноземних гуртів. (Solo, 2023)

Харків, натомість, не був визначним місцем з точки зору логістики та логістичних впливів. Навіть якщо допустити його територіальну близькість до кордону, сусідні неукраїнські міста не справляли рішучого впливу, адже були значно меншими за Харків та логістично менш важливими від нього (Neformat Media, 2021). Можна стверджувати, що на тлі Києва, Львова та Одеси, Харків оминула значна музична різношерстість, що допомогло сконцентруватись на одному напрямку.

Також можна виділити й інші чинники впливу, як контраст сірого індустріального міста з університетською й інтелектуальною потугою, кліматичний чинник, місце та прояви відновлення релігійного життя після 1988 р. (Тисячоліття Хрещення Русі), тощо. Однак вказані фактори навряд чи є визначальними.

Для становлення блек-металу в Харкові визначне місце має згаданий вище дез-метал гурт Suppuration, що заснований у 1991 р. (Encyclopaedia Metallum, Suppuration) і до складу якого входили музиканти під псевдо Munruthel (барабанщик), Haarquath (бас-гітарист) і Князь Varggoth (вокал і лід-гітара). Виконуючи дез-метал, колектив у 1993 р. разом з гітаристом під псевдо Karpath переформатували гурт і дали йому нову назву «Crystalline Darkness», що став першим гуртом, який почав виконувати блек-метал (Encyclopaedia Metallum, Crystalline Darkness). Роком пізніше, Munruthel і Князь Varggoth відділяться від гурту і заснують Nokturnal Mortum, який стане головною формацією не тільки у межах блек-металу, а харківської метал сцени загалом (Moshak, 2020).

Упродовж перших років існування, Nokturnal Mortum записали три демо, зокрема «Twilightfall», «Black Clouds over Slavonic Lands» і «Lunar Poetry». Релізам характерне звичне для блек-металу брудне звучання, а також у деяких композиціях використовувався синтезатор для створення «оркестрового» тла, що набувало популярності у середині 1990-х загалом у метал музиці. Однак важливим було тематичне і ліричне спрямування творів. У порівнянні до скандинавського блек-металу, якому були притаманні різкі антихристиянські наративи, у Nokturnal Mortum звернулись до возвеличення природи та язичницької тематики (Yesina, 2024). Окремим пунктом є українська самоідентифікація гурту, що можна зрозуміти з композиції «Cry of Ukraina» у першому демо гурту, що буде вкрай важливим внеском у розвитку харківської блек-метал сцени, як, головним чином, україноцентричної, або ж у майбутньому патріотичної чи, навіть, націоналістичної (Нечай Poison, 2019). Однак, у першу чергу, на цьому етапі фундаментальну роль відіграє возвеличення міфології (у тому числі слов'янської), що постало трендом у рок і метал музиці слов'янських держав колишнього СРСР у середині 1990-х – першій декаді 2000-х років. Яскравим прикладом такої спрямованості в Україні, окрім блек-металу, є ранній етап творчості гурту Сокира Перуна (назва гурту сформована у рамках відповідного тренду), збірник «Реформація: 25 пунктів» гурту Кому Вниз. Навіть у гурту Тінь Сонця, що відомий козацькою тематикою, альбом 2007 р. «Полум'яна Рута» відкриває композиція «Слався, Мати-Русь!» у якій возвеличується чистота природи, а пізніше у альбомі присутній кавер на композицію «Пісня Чугайстра» білоруського гурту Gods Tower. У Nokturnal Mortum такою композицією стане «Perun's Celestial Silver» де возвеличуватиметься поєднаний символізм при-

роди та слов'янської міфології (Encyclopaedia Metallum, Nokturnal Mortum). У сприянні успіху перших релізів Nokturnal Mortum стала співпраця з польським лейблом Morbid Noizz Productions у рамках якого гурт познайомиться з плеядою польських гуртів, що стане важливим для подальшої спільної концертної діяльності (Encyclopaedia Metallum, Morbid Noizz Productions).

До 1997 р. у Харкові сформується й інші блек-метал гурти, зокрема Astrofaes, Dub Buk, Hate Forest (Шевченко, 2019). Відбудеться поширення жанру й в інших містах, наприклад у Сумах діятиме формація Graal (Encyclopaedia Metallum, Graal), у Житомирі важливі для ранньої української блек-метал сцени Lucifugum (Encyclopaedia Metallum, Lucifugum), у Львові згадані раніше Molphar і Paganland (Sokulski, 2018). У цей час починається розшарування між гуртами, де частина продовжує міфологічну тематику (Astrofaes), частина антихристиянську (Lucifugum), а інша звертається до української айдентики (Dub Buk і Hate Forest). Вкрай важливе місце в останньому відіграватиме творчість Романа Саєнка – засновника гурту Hate Forest (Encyclopaedia Metallum, Hate Forest). Цікаво, що у майбутньому гурти Hate Forest і Nokturnal Mortum підпадуть під штамп NSBM (Націонал-соціалістичний блек-метал) чому сприятиме підняття ними з різних боків тем «арійськості», патріотичної чи навіть націоналістичної української ідеї, «мови ненависті» тощо (Сомов, 2017).

У 1997 р. Nokturnal Mortum на польському лейблі Morbid Noizz Productions записує перший повноформатний альбом «Goat Horns». У альбомі присутня україномовна композиція «Kolyada» у якій, зокрема є декілька важливих рядків (Encyclopaedia Metallum, Nokturnal Mortum):

«Досить жити в кривді»

Женить від хати ворога (жида) – христа

По всій Україні!»

«Україно, пісня моя

Як я тебе шаную

Життя своє за тебе рідна

Віддам не жалкуя»

Найімовірніше саме ці рядки поклали початок ідентифікації гурту з NSBM, що важливо з огляду на наслідки, через які гурти відповідного напрямку виключались з метал-спільноти значною кількістю лейблів та музичних журналів і фестивалів, так наприклад на одному з найпопулярніших сайтів метал-музики Metalstorm.net не існує сторінки про Nokturnal Mortum чи Hate Forest (MetalStorm).

Так чи інакше, з огляду на проблеми які виникали, учасники Nokturnal Mortum усвідомили,

що для незалежної роботи необхідно створити власний лейбл. У 1998 р. у Харкові створюється лейбл Oriana Music (назва змінювалась на Oriana Production, Oriana Records), що спеціалізувався на блек-металі та записував гурти не тільки з Харкова, а наприклад Lucifugum з Житомира чи Reusmarkt із Запоріжжя (Encyclopaedia Metallum, Oriana Music). Цього ж року, Nokturnal Mortum на Oriana Music записує другий повноформатний альбом «To the Gates of Blasphemous Fire», якого також використовували у якості піару для новоствореного лейблу (Encyclopaedia Metallum, Nokturnal Mortum). Цей крок важливий з огляду на поширення маленьких лейблів, які записували декілька релізів і переставали існувати, що не давало можливості сталого розвитку гурту. Так наприклад, Astrofaes перший повноформатний альбом «Dying Emotions Domain» записали у 1998 р. на маловідомому Sich Records, у рамках якого був записаний тільки два релізи (Encyclopaedia Metallum, Sich Records). Натомість, наступний альбом гурт записав вже на Oriana Music (Encyclopaedia Metallum, Astrofaes).

Іншим побічним, однак вкрай важливим кроком стало проведення з 1998 р. у Харкові фестивалю Коловорот, який відбувався щорічно у дату зимового сонцестояння. Фестиваль об'єднував як харківську блек-метал сцену, так і гурти з інших міст, а пізніше також з Польщі (Graveland, з яким перебувають у дружніх стосунках Nokturnal Mortum). Цікаво, що фестиваль був осередком проукраїнської позиції в місті, що можна також зрозуміти з факту скасування концерту в 2004 р. у зв'язку з подіями Помаранчевої революції (Нечай Poison, 2019).

Продовженням возвеличення язичницької тематики відбувалось у першому демо записі гурту Hate Forest Романа Саєнка у альбомі «Scythia» виданому у 1999 р. латвійським лейблом Beverina Production (Encyclopaedia Metallum, Hate Forest). Однак з початку XXI ст. Роман Саєнко змінить тематичний напрямок гурту до возвеличення природи, підняття тематики «білої раси», а ще пізніше до національної символіки. Так у руслі перших двох вказаних тем будуть записані на британському лейблі Supernal Music (спеціалізувався на NSBM) повноформатні альбоми «The Most Ancient Ones» 2002 р. і вкрай важливий для українського блек-металу та його популярності на світовій сцені «Purity» 2003 р. (Encyclopaedia Metallum, Supernal Music). Саме через різкість і брутальність звучання, контроверсійну тематику композицій, альбом попав поле зору західної блек-метал публіки (Paganlord 7, 2018). У тому ж

2003 р. Hate Forest на незалежному лейблі видає третій альбом «Battlefields» у якому половину релізу займають україномовні композиції, такі як «У неділю», «Проведу я русалочку», «Колискова» і «Поминальна». Що стало розворотом гурту до питання національної символіки (Encyclopaedia Metallum, Hate Forest).

Після релізу у 2005 р. альбому «Sorrow» Роман Саєнко відкладає діяльність гурту Hate Forest, й активно займається іншим гуртом, що стане найвідомішою блек-метал формацією як в Україні, так і поза її межами – Drudkh. У 2003 р. на згаданому раніше Supernal Music Drudkh видають альбом «Forgotten Legends», через рік «Autumn Aurora». Обидва альбоми використовували ембієнт елементи, що набули популярності завдяки діяльності блек-метал гуртів Agalloch зі США (MetalStorm, Agalloch), Summoning із Австрії (MetalStorm, Summoning) та, власне, Drudkh (Encyclopaedia Metallum, Drudkh).

Однак важливі зміни почались з третього повноформатного альбому, який мав одночасно англomовну «The Swan Road» й україномовну назви «Лебединий Шлях». По-перше, альбом наче став продовженням ідеї української айдентики закладеному ще в «Battlefields» гуртом Hate Forest, однак використав для цього серцевину української культури – твори Тараса Шевченка, зокрема поеми «Гайдамаки». По-друге, гурт зробив нетривіальний хід у рамках української музики того часу – використав народну думу «Дума про Руйнування Січі», яку виконав бандурист школи Євгена Адамцевича – Ігор Рачок. Використання дум відбуватиметься у майбутніх блек-метал релізах інших харківських гуртів (Encyclopaedia Metallum, Drudkh). Такий крок був геть несподіваним, адже на час 2005 р. гра на бандурі, а тим паче народні чи козацькі думи не асоціювались ніяк з сучасною музикою і були чимось архаїчним, чи ба гірше, «шароварним».

У 2006 р. Drudkh записує альбом «Кров у наших криницях» (англ. «Blood in Our Wells») у якому гурт розширює коло поетів, адаптовуючи вірші Ліни Костенко, Олександра Олеса й Юрія Клена. Ба більше, ідея для назви платівки запозичена з Олега Ольжича, що є уривком з твору «Був же вік золотий». (Encyclopaedia Metallum, Drudkh) На час виходу релізу, він був оцінений посередньо. Найпопулярніший тоді журнал присвячений метал музиці, британський Terrorizer оцінив альбом давши йому 35-е місце серед релізів 2006 р. (Encyclopaedia Metallum, Terrorizer Magazine) З часом погляд був переглянутий з огляду на те, скільки майбутніх блек-метал музи-

кантив і гуртів орієнтувались на відповідний реліз, як певний стандарт на якого варто рівнятись. Показово, що станом на зараз, «Кров у наших криницях» посідає 5-7 місце серед метал релізів 2006 р. за версією сайту Metalstorm, а перше місце «Ashes Against The Grain» американського блек-метал гурту Agalloch, що музично дуже схожі один з одним. (MetalStorm)

Поруч зі заснуванням Drudkh, у Харкові формується важливий для сцени гурт Khors (Encyclopaedia Metallum, Khors), а також дніпровсько-львівський гурт Kroda (Encyclopaedia Metallum, Kroda). Повз те, що останній не є з Харкова, обидва гурти на попервах акцентували увагу на тематиці природи, історії та міфології й постали у цей час як гурти, що могли продовжити успіх Nokturnal Mortum і Hate Forest при цьому не заходячи на жанрові простори NSBM (Paganlord 7, 2018). Пізніше, гурти розійдуться у тематиці пісень. Перші релізи гурту Khors, записані на лейблі Oriana Music, були англomовними й орієнтованими на здобуття західної публіки, де у середині 2000-х відбувався злет популярності паганістичної тематики у блек-метал музиці (Encyclopaedia Metallum, Khors). Саме у цей час свої найвидатніші релізи створюють норвезький Enslaved (MetalStorm, Enslaved), ірландський Primordial (MetalStorm, Primordial) та фінський Moonsorrow (MetalStorm, Moonsorrow), які здобули чималого популярності всередині сцени. Ба більше, успіх відповідних гуртів підживлювався авторитетом згаданого вище американського гурту Agalloch, які хоч і не оспівували паганістичні ідеї, однак змогли вдало поєднати блек-метал з неофолком, які у поєднанні тяжіють до оспівування «недоторканої природи», що є фундаментом для паганістичної лірики у блек-метал музиці.

Наприкінці 2000-х у харківській блек-метал сцені відбувається, з одного боку, розшарування жанру, з іншого перехід значної частини гуртів на виключне використання української мови у текстах композицій. Другий аспект пояснити можна доволі просто – це стрімкий успіх Drudkh, для якого україномовні тексти були звичним явищем, а також розвиток політико-культурної сфери як в Україні, так і всередині харківської блек-метал сцени, котра завжди була контркультурою міста (Paganlord, 2018).

У 2009 р. Nokturnal Mortum записує найвдаліший і технічно найскладніший альбом – «Голос Сталі» (Encyclopaedia Metallum, Nokturnal Mortum). По-перше, гурт продовжив традицію закладену ще в релізі 2004 р. використання для інтро мелодії трембіт з фільму «Тіні забутих пред-

ків» Сергія Параджанова дещо оброблюючи тло композиції при цьому залишаючи мелодію незмінною як головний мотив. По-друге, будова композицій ускладнилась та почасти нагадує радше прогресів-метал, аніж блек-метал. Щось схоже на цей час у блек-металі робив тільки згаданий вище норвезький Enslaved, що також поєднували прогресів-метал з блек-металом (MetalStorm, Enslaved). Для Nokturnal Mortum «Голос Сталі» став першим україномовним релізом (за виключенням композиції «Валькірія»), який також продовжував патріотичну спрямованість текстів гурту, що помітно в текстах композицій «Голос Сталі», «Україна» і «Небо Сумних Ночей» (Yesina, 2024).

Розшарування жанру також відбувалось і з творчістю Drudkh, який у 2010 р. записує альбом «Пригорща зірок» (англ. «Handful of Stars») у якому відчутний відхід до жанрових ознак shoegaze де композиції набирають рис меланхолійності, мелодії чітко мінорні, на відміну від притаманних для блек-металу часто атональних композицій, або ж без використання мінорних акордів (Encyclopaedia Metallum, Drudkh). Поруч з цим, для композицій використовувались вірші Олекси Стефановича і Святослава Гординського – поетів міжвоєнного періоду, які сповнені песимістичного світосприйняття. Також окремим фактором може виступати зміна лейбл у 2009 р. яким став франко-американський Season of Mist (Encyclopaedia Metallum, Season of Mist), для якого, імовірно, треба було представити гурт також і у іншому світлі, хоча це є непідтвердженою гіпотезою.

Загалом для харківської блек-метал сцени 2009 р. став початком нового етапу, де до цього часу гурти приділяли увагу язичницькій тематиці, а з 2009 р. – націоналістичній. Згідно зі словами найвидатнішого барабанщика відповідної сцени Миколи Состіна, на псевдо Amorth перший етап був «золотим», адже саме тоді створились як і гурти, так і їх найвидатніші релізи (Нечай Poison, 2019). 4 листопада 2024 р. ЗМІ повідомили про загибель Миколи під час виконання бойового завдання (Тарасова, 2024).

Перехід у нове десятиліття ознаменувався продовженням концентрації музикантів на патріотичній та націоналістичній тематиці, активніше використовувалась українська мова для написання текстів композицій. Так у 2012 р. гурт Khors на британському лейблі Candlelight Records (Encyclopaedia Metallum, Candlelight Records) записує повноформатний реліз «Мудрість століть» (англ. «Wisdom of Centuries»), який ще продовжував язичницьку тематику, однак тексти стали україномовними (Encyclopaedia Metallum, Khors).

Разом з цим, не доцільно вважати абсолютно всі гурти харківської блек-метал сцени скерованими у такому напрямку. У 2011 р. створений класичний (згідно тематики текстів) блек-метал гурт Elderblood, що виконував композиції англійською мовою та був орієнтованим на західну публіку (Encyclopaedia Metallum, Elderblood).

Значним чинником для поглиблення націоналістичної спрямованості гуртів стали події Революції Гідності та початок Російсько-Української війни у 2014 р.

У 2015 р. з учасників гуртів Dub Buk (Encyclopaedia Metallum, Dub Buk) і Elderblood (Encyclopaedia Metallum, Elderblood) формується гурт Burshtyn, який у першому релізі «Прах Відчайдухів» використав українську народну пісню «Ой там на горі...», також присвятив полеглому в боях у 2015 р. В'ячеславу Кірілову композицію «Козак». У наступному релізі під назвою «Безвірник» гурт повторив хід зроблений раніше гуртом Drudkh – записавши козацьку думу «Про Мазепу і Палія», що добавила різноманіття альбому, адже контрастно відрізнялась від решти композицій (Encyclopaedia Metallum, Burshtyn). Загалом, цікавим фактом є те, що виконавці дум та блек-металісти – це непрофесійні музиканти, які зрідка відрізнялись віртуозністю притаманною для академічних виконавців. Ба більше, виконавці дум та блек-металу ніколи не тягнулись до технічної майстерності, відповідно думи, а також народні пісні, органічно звучать всередині блек-метал релізів.

У 2015 р. Drudkh записує альбом «Борозна обірвалась» (англ. «A Furrow Cut Short») у якому використовують вірші Василя Стуса, Миколи Вінграновського і Михайла Ситника, які сповнені радикальніших ідей, що були важливими нас час початку війни, хоча й безпосередньо не торкались воєнної тематики. Важливим елементом впливу подій стала обкладинка релізу, яку можна трактувати образом Війни – одного з чотирьох вершників апокаліпсису, а інші зображувані елементи натякають на місце де це відбувається – Україну (Encyclopaedia Metallum, Drudkh).

Також, у 2015 р. гурт Khors відкриває нову сторінку у блек-метал сцені, яка дивно що не використовувалась музикантами раніше – це стилістичне повернення до поетів Розстріляного Відродження та феномену Будинку «Слово». У релізі «І ніч схиляється до наших лиць» (англ. «Night Falls onto the Fronts of Ours») появляються ознаки схожі до стилістики поетів Будинку Слово, однак загальна тематика стосується української айдентики. Натомість наступний реліз «Де Слово Набуває Вічності» вплив Розстріляного Відродження цілком очевид-

ний. Яскравим прикладом є текст композиції «Під гострим часу лезом», уривок з неї:

«Як і колись, так і тепер
Спадає лист з берези
І стигне сік у жилах верб
Під гострим часу лезом»

Пізніше гурт відзніме кліп на відповідну композицію, площадкою для якого стане безпосередньо Будинок «Слово», а одяга музикантів буде стилізованою під одяг 1920-х (Encyclopaedia Metallum, Khors).

Епілогом цього періоду стане спліт Nokturnal Mortum з польським блек-метал гуртом Graveland під назвою «The Spirit Never Dies» у якому харківський гурт виконає композиції «Нескореним» і «Східний злам», що безпосередньо присвячені подіям Російсько-Української війни. Однак з цього часу, гурти почнуть дещо повертатись до своїх витоків, однак не полишаючи вже набуті елементи, такі як використання української мови для текстів й української айдентики (Encyclopaedia Metallum, Nokturnal Mortum).

У 2017 р. після тривалої перерви Nokturnal Mortum записує альбом «Істина», який поєднує українську айдентичність з возвеличенням язичницької тематики і природи. Разом з цим, гурт створює кавер на композицію «Ліра» гурту Кому Вниз, що засвідчує ідейну тяглість між музикантами, музику яких почасти називатимуть «правою» (Encyclopaedia Metallum, Nokturnal Mortum).

У 2018–2019 рр. у творчості Drudkh також відчувається загально-жанрове повернення до природоцентричності у текстах композицій. Це помітно з огляду на активне використання віршів Богдана Ігора Антонича і Майка Йогансена в повноформатному альбомі «Їм часто сниться капіж» і компіляції «Кілька рядків архаїчною українською» (Encyclopaedia Metallum, Drudkh).

Дивним, і неочікуваним для багатьох, стало відновлення Романом Саенком творчості Hate Forest у 2019 р. для виступу на фестивалі «Metal East: Нове Коло» в Харкові та запис у 2020 р. на французькому лейблі Osmose Production повноформатного альбому «Hour of the Centaur» у якому, ще несподіваніше, піднімається тематика скіфів і сарматів. У контексті звучання ніяких значних змін у порівнянні до попередніх альбомів гурт не зробив, залишивши брутальне і шумове наповнення, що було притаманне для гурту (Encyclopaedia Metallum, Hate Forest). Неочікуваність релізу зумовлена загальною діяльністю Романа Саєнка після 2004 р. у формаціях Drudkh, Dark Ages, Blood of Kingu, Precambrian, Windswept та навіть дез-металічним Rattenfänger

(Encyclopaedia Metallum, Roman Saenko). Всі ці колективи були наче спробою відійти від клейма NSBM, яке надало Роману Саєнку творчість гурту Hate Forest. Так чи інакше, гурт буде активно діяти під час повномасштабного вторгнення.

З 2022 р. гурти харківської блек-метал сцени продовжать діяти та створюватимуть релізи, на які помітний вплив матиме повномасштабне вторгнення, що не дивно з огляду на всі військові події навколо Харкова. Частина музикантів вступить до лав ЗСУ, частина займатиметься волонтерською діяльністю. Чи почнеться новий етап для сцени складно сказати, адже, з одного боку, криза завжди породжує нові явища, з іншого харківська блек-метал сцена вже до цього була готовою для української національної айдентики, що, на превеликий жаль, скоріше була також контркультурою для Харкова до 2014 р., чи навіть до 2022 р.

Висновки. Становлення блек-метал сцени, як елементу контркультури до масової культури та, навіть, метал музики не дарма відбулось саме у Харкові. Першочергово цьому сприяли демографічні, логістичні, соціальні чинники, а також ряд інших дрібніших. Сцена зароджувалась одночасно з популяризацією відповідного жанру в Скандинавії, де він сформувався.

Перші блек-метал гурти Харкова зіткнулись з проблемами звукозапису та поширення власної музики, відповідно на попервах намагались створювати співпрацю зі зарубіжними лейблами, які спеціалізувались на блек-металі. Оскільки на той час жанр був новим явищем, лейблів орієнтованих на блек-метал було обмаль. Альтернативою були маленькі студії в Харкові, однак вони не мали змоги існувати у часи становлення економіки незалежної України.

Важливим кроком для стабілізації та успішного подальшого функціонування та розвитку відіграло створення у Харкові Oriana Music, який співпрацював з місцевими блек-метал формаціями і проведення фестивалю Коловорот, що разом забезпечило популяризацію жанру всередині міста, а з розвитком фестивалю й на міжнародну сцену.

Умовно розвиток харківської блек-метал сцени можна поділити на три періоди: перший з 1994–2008 рр. коли тематика композицій стосувалась возвеличення паганістичних, часто слов'янської міфології, тем і природи. У цей період були створені ключові гурти, зокрема Nokturnal Mortum, Hate Forest Drudkh, Astrofaes, Dub Buk, Khors, а також записані ключові релізи гуртів. Другий етап 2009–2016 рр. час української айдентики, що ознаменувався майже винятковим залученням

української мови, тематика творів або базувалась на українській поезії різних періодів, або оспівувала аспекти української ідентичності чи його елементів. Третій етап розпочався з 2017 р. коли гурти повернулись до висвітлення міфології та природи при цьому залишивши українську айдентику і мову.

Харківська блек-метал сцена була контркультурним явищем міста з огляду на його культурний розвиток, адже висвітлювала все те, чим, де-факто, місто у той час не являлось. Реальний

пострадянський, індустріальний і головним чином російськомовний Харків на противагу локальній блек-метал сцені з її возвеличенням природи, язичництва, а пізніше україномовні, почасти патріотичні та націоналістичні, тексти. Показово, що саме харківські блек-металісти, зокрема Khors та Drudkh взяли на озброєння питома харківську культуру – поезію Розстріляного Відродження, наче як діти, що відкрили прадідову чи прабабусину шкатулку, чим створили тяглість між міською культурою 1920-х і 2010-х років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ви нічого не знаєте про блек-метал. Мага'zine. Neformat Media. 2021. 12:01. URL: <https://youtu.be/1eyK51w02p8> (дата звернення 12.01.2026)
2. Український Блек Метал: Nokturnal Mortum, Hate Forest. Punks of YouTube | Панки Ютуба. 2023. 12:00. URL: <https://youtu.be/wK3ESSuFuw8> (дата звернення 12.01.2026)
3. Metal. Made in Ukraine. TAKAHULI PRODUCTION. 2017. 01:04:35. URL: <https://youtu.be/49p2aBD80Nw> (дата звернення 12.01.2026)
4. Нечай Posion O. Чорна кузня Слобожанщини. Як починався український блек метал. Amnesia. 2019. URL: <https://amnesia.in.ua/ukrainian-black> (дата звернення 12.01.2026)
5. Сомов Ю. Check 'Em All: 16 українських блек-метал релізів. Noizr. 2017. URL: <https://noizr.com/ua/news/ukraine/check-em-all-16-ukrainskih-blek-metal-reliziv/:1902/> (дата звернення 12.01.2026)
6. Тарасова Д. На фронті загинув харківський барабанщик гуртів «Зародь» і «Soom» Микола Amorth Состін. Espresso. 2024. URL: <https://espresso.tv/kultura-na-fronti-zaginuv-kharkivskiy-barabanshchik-gurtiv-zavod-i-soom-mikola-amorth-sostin> (дата звернення 12.01.2026)
7. Шевченко Р. 10 знакових гуртів в українському блек металі. Neformat. 2019. URL: <https://www.neformat.com.ua/articles/blackmetal-in-ukraine.html> (дата звернення 12.01.2026)
8. Moshak A. Блек-метал колектив Харкова «Nokturnal Mortum». Харків-Тренд. 2020. URL: <https://kharkov-trend.in.ua/uk/fullarticle-1945-blek-metal-kolektiv-kharkova-nokturnal-mortum> (дата звернення 12.01.2026)
9. Paganlord 7 ukrainian bands/7 українських груп. steemit. 2018. URL: <https://steemit.com/metal/@paganlord/7-ukrsinian-bands-7-ukrayinskikh-grup> (дата звернення 12.01.2026)
10. Sokulski M. Підземні копальні львівського металу. ArtArea. 2018. URL: <https://art-area.com.ua/2018/09/pidzemni-kopalni-lvivskogo-metalu/> (дата звернення 12.01.2026)
11. Solo M. Українська метал-сцена. Kytok. 2023. URL: https://kutok.io/maxsolo/ukrayinska_metal_scena-3cp8 (дата звернення 12.01.2026)
12. Yesina D. Nokturnal Mortum: історія групи. Kharkovskiye. 2024. URL: <https://kharkovskiye.info/uk/eternal-2066-nokturnal-mortum-istoriya-grupy> (дата звернення 12.01.2026)
13. Тіні Забутих Предків. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/bands/Тіні_Забутих_Предків/97172 (дата звернення 12.01.2026)
14. Штат. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Штат/122634> (дата звернення 12.01.2026)
15. Adem. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Adem/38922> (дата звернення 12.01.2026)
16. Agalloch. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=296 (дата звернення 12.01.2026)
17. Apostate. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Apostate/48030> (дата звернення 12.01.2026)
18. Astrofaes. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Astrofaes/4731> (дата звернення 12.01.2026)
19. Behemoth. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=50 (дата звернення 12.01.2026)
20. Burshtyn. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Burshtyn/3540419754> (дата звернення 12.01.2026)
21. Candlelight Records. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Candlelight_Records/22#label_tabs_albums (дата звернення 12.01.2026)
22. Carcass. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=200 (дата звернення 12.01.2026)
23. Crystalline Darkness. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/bands/Crystalline_Darkness/37501 (дата звернення 12.01.2026)
24. Death. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=83 (дата звернення 12.01.2026)
25. Drudkh. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Drudkh/9344> (дата звернення 12.01.2026)
26. Dub Buk. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/bands/Dub_Buk/8811 (дата звернення 12.01.2026)

27. Elderblood. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Elderblood/3540359015> (дата звернення 12.01.2026)
28. Enslaved. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=97 (дата звернення 12.01.2026)
29. Entombed. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=100 (дата звернення 12.01.2026)
30. Euphoria. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Euphoria/122747> (дата звернення 12.01.2026)
31. Goliard. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Goliard/25559> (дата звернення 12.01.2026)
32. Graal. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Graal/48602> (дата звернення 12.01.2026)
33. Grave. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=303 (дата звернення 12.01.2026)
34. Hate Forest. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/bands/Hate_Forest/2234 (дата звернення 12.01.2026)
35. Innercell. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Innercell/44850> (дата звернення 12.01.2026)
36. Kat. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=3410 (дата звернення 12.01.2026)
37. Khors. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Khors/39230> (дата звернення 12.01.2026)
38. Kroda. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Kroda/35759> (дата звернення 12.01.2026)
39. Lazaret. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Lazaret/95790> (дата звернення 12.01.2026)
40. Lucifugum. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Lucifugum/8442> (дата звернення 12.01.2026)
41. Mayhem. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=162 (дата звернення 12.01.2026)
42. Molphar. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Molphar/31975> (дата звернення 12.01.2026)
43. Moonsorrow. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=285 (дата звернення 12.01.2026)
44. Morbid Angel. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=173 (дата звернення 12.01.2026)
45. Morbid Noizz Productions. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Morbid_Noizz_Productions/413#label_tabs_albums (дата звернення 12.01.2026)
46. Napalm Death. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=131 (дата звернення 12.01.2026)
47. Nokturnal Mortum. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/bands/Nokturnal_Mortum/528 (дата звернення 12.01.2026)
48. Oriana Music. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Oriana_Music/561 (дата звернення 12.01.2026)
49. Osmose Production. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Osmose_Productions/18 (дата звернення 12.01.2026)
50. Paganland. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Paganland/128835> (дата звернення 12.01.2026)
51. Paradise Lost. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=59 (дата звернення 12.01.2026)
52. Primordial. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=419 (дата звернення 12.01.2026)
53. Roman Saenko. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/artists/Roman_Saenko/462 (дата звернення 12.01.2026)
54. Season of Mist. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Season_of_Mist/24#label_tabs_albums (дата звернення 12.01.2026)
55. Sich Records. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Sich_Records/46492#label_tabs_albums (дата звернення 12.01.2026)
56. Sodom. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=213 (дата звернення 12.01.2026)
57. Suffocation. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=358 (дата звернення 12.01.2026)
58. Summoning. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=438 (дата звернення 12.01.2026)
59. Supernal Music. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Supernal_Music/226#label_tabs_albums (дата звернення 12.01.2026)
60. Suppuration. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Suppuration/37498> (дата звернення 12.01.2026)
61. Terrorizer Magazine. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Terrorizer_Magazine/34738 (дата звернення 12.01.2026)
62. Therion. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=6 (дата звернення 12.01.2026)
63. Vader. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=9 (дата звернення 12.01.2026)
64. Venom. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=177 (дата звернення 12.01.2026)

REFERENCES

1. Vy nichoho ne znayete pro black metal. [You're know nothing about black metal] Mara'zine. Neformat Media. 2021. 12:01. [in Ukrainian]. URL: <https://youtu.be/1eyK5Iw02p8> (дата звернення 12.01.2026)
2. Ukrainskiy Black Metal: Nokturnal Mortum, Hate Forest. [Ukrainian Black Metal: Nokturnal Mortum, Hate Forest] Punks of YouTube | Панки Ютуба. 2023. 12:00. [in Ukrainian]. URL: <https://youtu.be/wK3ESSuFuw8> (дата звернення 12.01.2026)

3. Metal. Made in Ukraine. TAKAHULI PRODUCTION. 2017. 01:04:35. [in Ukrainian]. URL: <https://youtu.be/49p2aBD8ONw> (дата звернення 12.01.2026)
4. Nechay Posion O. (2019) Chorna kuznya Slobojanscyny. Yak pochynavsya ukrainskiy black metal. [Black forge of Slobozhanshchyna. How did Ukrainian black metal begin] Amnesia. [in Ukrainian]. URL: <https://amnesia.in.ua/ukrainian-black> (дата звернення 12.01.2026)
5. Somov Y. (2017) Check 'Em All: 16 ukrainskyh black metal reliziv. [Check 'Em All: 16 Ukrainian black metal releases] Noizr. [in Ukrainian]. URL: <https://noizr.com/ua/news/ukraine/check-em-all-16-ukrainskih-blek-metal-reliziv/:1902/> (дата звернення 12.01.2026)
6. Tarasova D. (2024) Na fronti zahynuv kharkivskiy ,barabanscyk hurtiv «Zarod» i «Soom» Mykola Amorth Sostin. [Kharkiv drummer Mykola “Amorth” Sostin of the bands “Zarod” and “Soom” was killed on the front line] Espresso. [in Ukrainian]. 2024. URL: <https://espresso.tv/kultura-na-fronti-zagynuv-kharkivskiy-barabanshchik-gurtiv-zavod-i-soom-mikola-amorth-sostin> (дата звернення 12.01.2026)
7. Shevchenko R. (2019) 10 znakovykh hurtiv v ukrainskomu black metali. [10 iconic bands of Ukrainian black metal] Neformat. [in Ukrainian]. URL: <https://www.neformat.com.ua/articles/blackmetal-in-ukraine.html> (дата звернення 12.01.2026)
8. Moshak A. (2020) Black metal kolektyv Kharkova «Nokturnal Mortum». [Kharkivian black metal band “Nokturnal Mortum”] Kharkiv-Trend. [in Ukrainian] URL: <https://kharkov-trend.in.ua/uk/fullarticle-1945-blek-metal-kolektiv-kharkova-nokturnal-mortum> (дата звернення 12.01.2026)
9. Paganlord (2018) 7 ukrainian bands/7 ukrainskykh hrup. [7 ukrainian bands] steemit. [in Ukrainian], URL: <https://steemit.com/metal/@paganlord/7-ukrsinian-bands-7-ukrayinskikh-grup> (дата звернення 12.01.2026)
10. Sokulski M. (2018) Pidzemni kopalni lvivskoho metalu. [Underground mines of Lvivian metal] ArtArea. [in Ukrainian]. URL: <https://art-area.com.ua/2018/09/pidzemni-kopalni-lvivskogo-metalu/> (дата звернення 12.01.2026)
11. Solo M. (2023) Ukrainska metal-scena. [Ukrainian metal-scene] Kytok. [in Ukrainian]. URL: https://kutok.io/maxsolo/ukrayinska_metal_scena-3cp8 (дата звернення 12.01.2026)
12. Yesina D. (2024) Nokturnal Mortum: istoriya hrupy. [Nokturnal Mortum: band's hirstory] Kharkovskiyе. [in Ukrainian] URL: <https://kharkovskiyе.info/uk/eternal-2066-nokturnal-mortum-istoriya-grupy> (дата звернення 12.01.2026)
13. TiniZabutyhPredkiv.[ShadowofForgottenAncestors]EncyclopaediaMetallum.URL:https://www.metal-archives.com/bands/Тіні_Забутих_Предків/97172 (дата звернення 12.01.2026)
14. Shtat. [State] Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Штат/122634> (дата звернення 12.01.2026)
15. Adem. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Adem/38922> (дата звернення 12.01.2026)
16. Agalloch. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=296 (дата звернення 12.01.2026)
17. Apostate. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Apostate/48030> (дата звернення 12.01.2026)
18. Astrofaes. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Astrofaes/4731> (дата звернення 12.01.2026)
19. Behemoth. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=50 (дата звернення 12.01.2026)
20. Burshtyn. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Burshtyn/3540419754> (дата звернення 12.01.2026)
21. Candlelight Records. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Candlelight_Records/22#label_tabs_albums (дата звернення 12.01.2026)
22. Carcass. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=200 (дата звернення 12.01.2026)
23. Crystalline Darkness. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/bands/Crystalline_Darkness/37501 (дата звернення 12.01.2026)
24. Death. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=83 (дата звернення 12.01.2026)
25. Drudkh. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Drudkh/9344> (дата звернення 12.01.2026)
26. Dub Buk. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/bands/Dub_Buk/8811 (дата звернення 12.01.2026)
27. Elderblood. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Elderblood/3540359015> (дата звернення 12.01.2026)
28. Enslaved. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=97 (дата звернення 12.01.2026)
29. Entombed. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=100 (дата звернення 12.01.2026)
30. Euphoria. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Euphoria/122747> (дата звернення 12.01.2026)
31. Goliard. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Goliard/25559> (дата звернення 12.01.2026)
32. Graal. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Graal/48602> (дата звернення 12.01.2026)
33. Grave. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=303 (дата звернення 12.01.2026)
34. Hate Forest. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/bands/Hate_Forest/2234 (дата звернення 12.01.2026)

35. Innercell. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Innercell/44850> (дата звернення 12.01.2026)
36. Kat. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=3410 (дата звернення 12.01.2026)
37. Khors. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Khors/39230> (дата звернення 12.01.2026)
38. Kroda. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Kroda/35759> (дата звернення 12.01.2026)
39. Lazaret. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Lazaret/95790> (дата звернення 12.01.2026)
40. Lucifugum. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Lucifugum/8442> (дата звернення 12.01.2026)
41. Mayhem. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=162 (дата звернення 12.01.2026)
42. Molphar. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Molphar/31975> (дата звернення 12.01.2026)
43. Moonsorrow. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=285 (дата звернення 12.01.2026)
44. Morbid Angel. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=173 (дата звернення 12.01.2026)
45. Morbid Noizz Productions. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Morbid_Noizz_Productions/413#label_tabs_albums (дата звернення 12.01.2026)
46. Napalm Death. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=131 (дата звернення 12.01.2026)
47. Nokturnal Mortum. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/bands/Nokturnal_Mortum/528 (дата звернення 12.01.2026)
48. Oriana Music. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Oriana_Music/561 (дата звернення 12.01.2026)
49. Osmose Production. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Osmose_Productions/18 (дата звернення 12.01.2026)
50. Paganland. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Paganland/128835> (дата звернення 12.01.2026)
51. Paradise Lost. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=59 (дата звернення 12.01.2026)
52. Primordial. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=419 (дата звернення 12.01.2026)
53. Roman Saenko. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/artists/Roman_Saenko/462 (дата звернення 12.01.2026)
54. Season of Mist. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Season_of_Mist/24#label_tabs_albums (дата звернення 12.01.2026)
55. Sich Records. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Sich_Records/46492#label_tabs_albums (дата звернення 12.01.2026)
56. Sodom. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=213 (дата звернення 12.01.2026)
57. Suffocation. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=358 (дата звернення 12.01.2026)
58. Summoning. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=438 (дата звернення 12.01.2026)
59. Supernal Music. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Supernal_Music/226#label_tabs_albums (дата звернення 12.01.2026)
60. Suppuration. Encyclopaedia Metallum. URL: <https://www.metal-archives.com/bands/Suppuration/37498> (дата звернення 12.01.2026)
61. Terrorizer Magazine. Encyclopaedia Metallum. URL: https://www.metal-archives.com/labels/Terrorizer_Magazine/34738 (дата звернення 12.01.2026)
62. Therion. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=6 (дата звернення 12.01.2026)
63. Vader. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=9 (дата звернення 12.01.2026)
64. Venom. MetalStorm. URL: https://metalstorm.net/bands/band.php?band_id=177 (дата звернення 12.01.2026)

Дата першого надходження статті до видання: 16.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

